

EKONOMİNİN TEMEL KONULARI
VE İSLAM EKONOMİSİ

Zeyneb Hafsa Orhan

İktisat Yayınları 78
İktisat Giriş – 11

Zeyneb Hafsa Orhan, *Ekonominin Temel Konuları ve İslam Ekonomisi*

Yayına Hazırlayan: Mehmet İlkyay Çiftçi
Musahhah: Ebru Ünver

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Sarıyıldız Ofset – Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2021
ISBN: 978-625-7015-64-6 | EISBN: 978-625-7015-65-3

© İktisat Yayınları, 2021

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları

Aziz Mahmut Hüdayi Mh., Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Orhan, Zeyneb Hafsa
Ekonominin Temel Konuları ve İslam Ekonomisi
1. Baskı, xii + 288 s., 13.5 x 21 cm
Kaynakça var.

ISBN: 978-625-7015-64-6 | EISBN: 978-625-7015-65-3
1. İktisat 2. İslam İktisadı 3. İktisada Giriş

**EKONOMİNİN
TEMEL KONULARI
VE İSLAM EKONOMİSİ**

Zeyneb Hafsa Orhan

iktisat
yayınları

İktisat Giriş Dizisi

Bu dizide, iktisatla ilgili temel kavram ve meseleleri acıklayıcı güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisatın ana konuları, temel yaklaşımlar, kuramlar ve alternatif yaklaşımların yer aldığı çalışmalara yer verilmektedir.

Dizide Yayımlanan Diğer Kitaplar

M. Akram Khan, *İslam İktisadına Giriş*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Güncel Meseleleri*

Khurshid Ahmad, *İslam İktisadi Çalışmaları*

M. Umer Chapra, *İktisadi Tehditler ve İslam*

Ali Muhyiddin Karadağı, *İslam İktisadına Giriş*

Asad Zaman, *İslam İktisadının Güncel Durumu*

M. Kabir Hassan, Mervyn K. Lewis, *İslam ve İktisadi Hayat: Ana Konular ve Metinler*

Adem Esen, *Mal Mulkiyet ve Piyasa*

Riyad Mansur el-Huleyfi, *Zekat Muhasebesi*

Zeyneb Hafsa Orhan

Manisa doğumludur. Orta okulu Manisa Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde tamamladıktan sonra liseyi Açıköğretim Lisesi'nden bitirmiştir. Lisans eğitiminde Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi bölümünden (tam burslu) mezun olan Orhan, İsveç Enstitüsü bursuyla gittiği İsveç'te Linköping Üniversitesi'nde Uluslararası ve AB İlişkileri bölümünde tezli yüksek lisans yapmıştır. Doktora derecesini Uluslararası Saraybosna Üniversitesi Ekonomi bölümünden almıştır. Doktora tezi, İslami bankacılıkta (katılım bankacılığında) kâr-zarar ortaklıklarının risk analizi ile ilgilidir. 2015 Güz döneminden beri İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Bankacılık ve Sigortacılık alanında doçent ünvanı alan Orhan'ın temel çalışma alanları, mukayeseli finans ve bankacılık ile İslami finans ve bankacılığın İslam ekonomisi ile bağlantısıdır.

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
1. Arka Plan	13
2. Özerk Bir Alan Olarak İslam Ekonomisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi	29
3. İslam Ekonomisinin Temellerini Oturtmak İçin İki Önemli Unsur: Epistemoloji ve Metodoloji	41
4. Bilgi, Bilim ve Metodoloji ve İslam Ekonomisi	57
5. (Politik) Ekonomi Sistemleri ve İslam (Politik) Ekonomi Sistemi	71
6. İslam Ekonomisi ve Riba (Faiz)	91
7. İslam Ekonomisi Açısından Devlet ve Piyasa İlişkileri	115
8. İslam Ekonomisi ve Mali Politika	129
9. İslam Ekonomisi ve Para Politikası	141

10. İslam Ekonomisi ve Dağıtım, Bölüşüm	153
11. Tüketici, Tüketim ve İslam Ekonomisi	181
12. Üretim, Firma ve İslam Ekonomisi	197
13. İslam Geleneği ve İslam Ekonomisi Kurumları	209
14. İslam Ekonomisindeki Finansal Kurumlar	233
Sonuç	255
Notlar	257
Kaynakça	277

Önsöz

Dünyadaki ilk örneklerine 1900'lerin başından itibaren rastlanabilecek olan (bugünkü anlamıyla) İslam ekonomisine ilişkin çalışmalara, Türkiye'de özellikle 1960'lardan sonraki çeviri hareketiyle rastlanmaya başlanmıştır. Konuyla ilgili özgün eserlerin gelmesi ise çok daha sonraları gerçekleşmiştir. Bunun sebepleri tabii ki ayrıca tartışılabilir fakat önemli olan, bugün dahi konuyla ilgili özgün eserlerin çok sayıda olmamasıdır (Bu noktada Ahmet Tabakoğlu hocamızın İslam İktisadına Giriş isimli, hacimli kitabını ayrıca anmadan geçmek istemem). Özellikle de İslam ekonomisinin arka planına, gelişim sürecine, temel mevzularına teori ve pratik düzlemde detaylı bir şekilde değinen, özgün eserler bulmak daha da zordur. Bu bağlamda bu kitap, bu eksikliği bir nebze olsun giderebilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Aslında bu kitabın yazılmasını hazırlayan sürece, bir kitap yazılması amacıyla başlanmamıştır. Üniversite yıllarımda dağınık bir şekilde yaptığım okumaların ardından ekonomiye dair eleştirilere odaklı, daha sistematik okumalarım ve yüksek lisans tezim, bu sürecin ilk adımları olmuştur. 2009 yılından itibaren, İslam ekonomisine dair daha sistemli bir şekilde yaptığım okumalarım ve araştırmalarımın birlikte İslamî (faizsiz) bankacılığa/katılım

bankacılığına yönelik olarak hazırladığım doktora tezi, bu süreçteki ikinci önemli adımdır. 2015 Güz Dönemi'nden itibaren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde verdiğim lisans, yüksek lisans dersleri ise sürecin üçüncü adımıdır. Bu adımların neticesinde elde edilen birikimden ve yukarıda bahsi geçen ihtiyaçtan hareketle elinizdeki gibi bir kitap hazırlama fikri hasıl olmuştur.

Yukarıda bahsi geçen amaçla hazırlanan bu kitabın içeriğinden bahdecek olursak, öncelikle kitap boyunca İslam ekonomisi tabiri tercih edilmiştir. Bunun sebepleri ise birinci bölümde bir dipnot ile açıklanmaktadır. İkinci olarak, kitapta yer alan konular, genelden özele ve belki de geçmişten günümüze doğru sıralanmaktadır. Bu sebeple ilkin, bugün İslam ekonomisi olarak adlandırılan yapının arka planından, ne zaman, neden ve ne şekilde ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Bunların hemen ardından ise söz konusu yapıyı teorik anlamda daha iyi anlayabilmek adına metodoloji konusuna odaklanılmaktadır. Bu husus ayrıca ehemmiyetlidir. Zira konvansiyonel/genelgeçer iktisat bilimi ile temel farklılıkları da anlayabilme imkânı sunmaktadır (inşâallah). Bugünkü İslam ekonomisini, metodolojisi ve teorik alt yapısı gereği bir (politik) ekonomik sistem olarak adlandırılanlar olduğu için bu konu, metodoloji konusunu takiben ele alınmıştır. Daha pratik konulara geçmeden önceki son konu ise İslam ekonomisinin belki de belkemiğini oluşturan hususlardan biri olduğu için *riba* (faiz) meselesidir. Bu kısmın anlaşılması, takip eden konuların (örneğin para politikası, finansal kurumlar gibi) anlaşılması için de elzemdir. Pratik anlamda ele alınan konular ise sırasıyla şunlardır: devlet ve piyasa ilişkileri, maliye ve para politikası, dağıtım ve bölüşüm mevzusu, tüketici ve üretici analizi ile kurumlar. Özellikle bu pratik konular ele alınırken şöyle bir yol takip edilmiştir; öncelikle konuya dair mevcut iktisat literatüründeki bilgiler paylaşılmış, ardından mevzubahis konu İslam ekonomisi açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Nitekim kitabın ismi de bu yöntemden hareketle seçilmiştir. Her ne kadar ele alınan konular açısından benzerlik olsa da buradaki temel fark, klasik bir iktisada giriş kitabının konu diziliminden farklı bir dizilim takip edilmesidir. Bu dizilimin sebepleri yukarıda anlatılmaya çalışılmıştır. İlave sebeplere ise metni okudukça vâkıf olmak mümkündür. Son olarak, her bölümün ardından, bölümdeki ana konularla ilgili ilave okuma önerileri paylaşılmaktadır.

İyi niyet ve çaba ile yürütülen bu sürecin neticesi Allah'a (c.c.) aittir. Umudum odur ki bu kitap; İslam ekonomisinin arka planına, gelişimine ve temel konularına dair bilgi edinmek isteyen herkesin yanı sıra ilgili bölümlerdeki hocalar ve öğrenciler için de talep edilen bir eser olur. Bu amaçla bu kitap, gerek lisans gerek yüksek lisanstaki ilgili dersler için bir dönem boyunca okutulabilecek hacimde hazırlanmıştır. Elbette ki bu çalışma bir beşer işi olduğu için eksikliklerden ve kusurlardan arı olması düşünülemez. Bu bağlamda fikirlerinizi benimle paylaşmak için şu mail adresine yazabilirsiniz: hafsa.orhan@izu.edu.tr

Kitabın hazırlanması sürecine katkıda bulunan pek çok isim olmakla birlikte, içerik kısmına bakıp fikirlerini paylaşan Cengiz Kallek hocama, ham hâlini genel anlamda okuyup geri bildirimde bulunan Taha Eğri'ye ayrıca teşekkür etmek isterim. En büyük teşekkürü ise bu kitabın omurgasını oluşturmamda yardımcı olan ders notlarımı hazırlamam açısından katkıda bulunan öğrencilerime etmek isterim. Allah hepinizden razı olsun.

Zeyneb Hafsa Orhan
Halkalı, 2021